

Universala Esperanto-Asocio

en oficialaj rilatoj kun UN kaj Unesko

Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam, Nederlando

☎ +31 10 436 10 44 ✉ +31 10 436 17 51 📧 uea@co.uea.org

Aktualizirano poroĉilo o esperantu

2009-12-15

V svetu, ki se vse bolj zaveda pravic narodnih manjšin in jezikovne ter kulturne razliĉnosti, privablja mednarodni jezik esperanto pozornost vplivnih osebnosti, ki sprejemajo pomembne odloĉitve. ... Nevladne organizacije pritiskajo z vpraĝanjem mednarodnega jezika na dnevni red ZN in Evropske unije. ... Praĝki manifest, sodobna deklaracija o vrednotah in ciljih esperantskega gibanja, poudarja jezikovno demokracijo. ... Praznovanje 150. oblednice rojstva dr. Zamenhofa (1859-1917), pobudnika esperanta, se je zaĉelo s simpozijem na sedeĝu Unesca v decembru 2008, vrh pa je doseglo s svetovnim esperantskim kongresom v mestu Zamenhofovega rojstva Bjalistoku, konĉalo pa se je s simpozijem v New Yorku ob prisotnosti diplomatov ZN. ... UEA je redno predlagana za Nobelovo nagrado za mir, med drugim je ta predlog poslal poljski parlament v letu 2009. ... Esperantsko druĝtvo Mongolije je postalo 70. drĝavno esperantsko zdruĝenje pri UEA. ... V okoli 20 afriĝkih drĝavah deluje drĝavno esperantsko zdruĝenje. ... Nemĝko mesto Hazberg se je proglasilo za „Esperanto-urbo“ (mesto esperanta). ... Esperantska verzija Vikipedije vsebuje skoraj 125 000 ĉlanĉkov ob koncu leta 2009. ... Kljub svojim 700 stranem se nova angleĝko pisana enciklopedija izvirne esperantske literature imenuje „konciza“ – seĝeta. ...

Nekaj dodatnih dejstev o trenutnem stanju esperanta

Cilji in zaĉetki. Osnova vsega tega, kar je postalo mednarodni jezik esperanto, je bila izdana v Varĝavi v letu 1887 izpod peresa dr. Ludvika Lazarja Zamenhofa. Zamisel mednarodnega planskega jezika s ciljem, da ne bi nadomestil narodnih jezikov, temveĉ sluĝil kot dodatni, drugi jezik za vsakogar, ni nova, a Zamenhof je videl, da se mora tak jezik razvijati s kolektivno rabo, in je tako omejil svoj zaĉetni predlog na kar se da skrĉeno slovnico in minimalen besedni zaklad. Zdaj pa je esperanto polno razvit jezik z jezikovno skupnostjo po vsem svetu in s kompletnim izraznim aparatom. Mnoge Zamenhofove zamisli so anticipirale zamisli ustanovitelja sodobne lingvistike, strukturalista Ferdinand de Saussurea (katerega brat Renĉe je sam postal esperantist).

Znaĉilnosti. Esperanto je tako govorjen, kakor tudi pisan jezik. Njegovo besediĝe prihaja predvsem iz zahodnoevropskih jezikov, medtem ko njegova sintaksa in morfologija kaĝeta moĉan slovanski vpliv. Esperantski morfemi so nespremenljivi in skorajda brezmejno sestavljivi v razliĉne besede, tako ima ta jezik marsikaj skupnega z izolativnimi jeziki, kakor je to kitajĝĉina, medtem ko je njegova notranja besedna struktura podobna aglutinskim jezikom, kakor je to turĝĉina, svahili ali japonĝĉina.

Razvoj. Na zaĉetku je ta jezik sestavljalo kakih 1000 besednih korenov, iz katerih je bilo mogoĉe izpeljati veĉ ko 10 000 besed. Danes vsebujejo esperantski slovarji med 15 do 20 tisoĉ korenov, iz katerih je mogoĉe izpeljati stotisoĉe besed. Jezik pa se razvija naprej: Akademio de Esperanto (Esperantska jezikovna akademija) nadzira sodobne teĝnje v tem razvoju. V vsem dosedanjem ĉasu so ta jezik uporabljali za skoraj vse predstavljive namene, med katerimi so nekateri tudi sproĝali polemieĉne komentarje. Jezik je bil prepovedan in njegovi uporabniki preĝanjani tako pri Stalinu, ki ga je imel za „jezik kozmopolitov“, kakor pri Hitlerju, ki ga je oznaĉil za „jezik Judov“ (Zamenhof je bil po rodu Jud). Doma uporablja ta jezik kakĝnih tisoĉ ljudi, ki jim je to materinĝĉina.

Uporabniki. Universala Esperanto-Asocio (Svetovno esperantsko zdruĝenje), katerega ĉlanstvo sestavlja najbolj dejaven in zavzet del esperantske skupnosti, ima drĝavna zdruĝenja v 70 drĝavah in individualne ĉlane v 120 drĝavah. Ėtevilno prodanih uĉbenikov in statistike ĉlanstva v krajevnih zdruĝenjih nakazujejo, da bi utegnilo biti ĝtevilno ljudi z vsaj nekaj znanja tega jezika nekaj stotisoĉ ali celo nekaj milijonov oseb. Govorci esperanta ĝivijo po vsem svetu z zaznavno koncentracijo v drĝavah, ki so tako razliĉne, kakor Kitajĝska, Japonska, Brazilija, Iran, Madagaskar, Madĝarska in Kuba.

Pouĉevanje esperanta. V esperantu je mogoĉe hitro zaĉeti komunikacijo, in to je idealen vstop v uĉenje in ĝtudij tujih jezikov. Po nekaj tednih uĉenja ga je mogoĉe zaĉeti uporabljati za dopisovanje, in po nekaj mesecih za uĉna potovanja v tujino. Poskusi in neformalna opazovanja potrjujejo, da predhodno uĉenje esperanta ugodno vpliva na ĝtudij tako prvega, kakor tudi drugega jezika. Esperanto pouĉujejo v nekaterih ŝolah, obiĉajno pa se ga ljudje uĉijo kot samouki, z dopisnimi teĉaji, na organiziranih teĉajih ali po elektronskem medmreĝju s programi kakor www.lernu.net, ki ponuja moĝnost uĉenja esperanta v veĉ ko 30 jezikih Uĉbeniki in gradivo za samouke obstajajo v veĉ ko 100 jezikih. Tako daje spletna stran www.edukado.net informacije o aktualnem delovanju na podroĉju pouĉevanja mednarodnega jezika.

Uradna priznanja. V letu 1954 je generalna konferenca Unesca priznala, da so doseĝki esperanta v soglasju s cilji in ideali Unesca, in med Unescom in UEA so bili vzpostavljeni uradni odnosi na svetovalni ravni. V letu 1985 je generalna konferenca Unesca povabila drĝave ĉlanice in mednarodne organizacije, naj pospeĝujejo uĉenje esperanta v ŝolah in njegovo rabo v mednarodnih odnosih. UEA ima uradne odnose tudi z OZN, Unicefom, Evropskim svetom, Organizacijo ameriĝkih drĝav in Mednarodno organizacijo za normiranje.

Shodi in potovanja. Vsako leto poteka veĉ ko sto mednarodnih konferenc in shodov v esperantu – brez prevajalcev in tolmaĉev. Najveĉji tak shod je Svetovni esperantski kongres, ki je nazadnje potekal v Jokohami (2007), Rotterdamu (2008) in v Bjalistoku (2009). Naslednji kongresi bodo v Havani (2010) in Kopenhagenu (2011). Drugi srednjevzhodni esperantski shod je bil v Izniku v Turĉiji (2009). Ŗesti vseazijski kongres esperantistov bo v Mongoliji (2010) in osmi vseameriĝki kongres v San-Paulu (2011). Izdaja priroĉnika *Pasporta Servo* (vodiĉ za brezplaĉno prenoĉevanje pri esperantskih gostiteljih po vsem svetu) mladinske sekcije UEA vsebuje naslove 1225 gostiteljev v 90 drĝavah; in ti so pripravljeni omogoĉiti brezplaĉno prenoĉevanje potujoĉim esperantistom.

Raziskovanje in knjiĝnice. Ėtevilne univerze vkljuĉujejo v jezikovne teĉaje esperanto; nekatere omogoĉajo njegov ĝtudij kot samostojno ŝtudijsko enoto. Posebej omembe vredna je univerza v Poznaĉu na Poljskem z diplomskim programom interlingvistike. Bibliografija ameriĝkega Zdruĝenja za sodobne jezike zajema veĉ ko 300 strokovnih del o esperantu vsako leto. Knjiĝnica Mednarodnega esperantskega muzeja na Dunaju (kot dela avstrijske Nacionalne knjiĝnice) vsebuje veĉ ko 35 000 enot. Druge veĉje knjiĝnice, vse z veĉ ko 20 000 enotami, so *Biblioteko Hodler* pri UEA v Rotterdamu, knjiĝnica Esperantskega zdruĝenja Velike Britanije v Stoke-on-Trentu, Nemĝka esperantska knjiĝnica v Aalenu in knjiĝnica Japonskega esperantskega inĝtituta v Tokiju. Zbirki na Dunaju

in v Aalenu je mogoče obiskovati po medmrežju in z mednarodnim sistemom za vzajemno izposojanje knjig.

Poklicni stiki in specialni interesi. Organizacije esperantsko govorečih vključujejo stanovske oz. poklicne organizacije zdravnikov, pisateljev, železničarjev, znanstvenikov, glasbenikov in mnogih drugih. Te organizacije izdajajo svoje revije, organizirajo konference in pomagajo razširjati mednarodni jezik za poklicno in strokovno rabo. *Akademio Internacia de la Sciencoj* (AIS), mednarodna esperantska univerza s sedežem v San Marinu, omogoča sodelovanje na univerzitetni ravni. Izvirna in prevedena dela izhajajo na področju astronomije, informatike, botanike, kemije, prava, filozofije in v drugih znanstvenih in strokovnih disciplinah. V letu 2009 je UEA z Darwinovo prvo knjigo *La origino de specioj* (Izvor vrst) odprla serijo klasičnih znanstvenih del „Scienca Penso“ (Znanstvena misel). Lastne organizacije imajo med drugim slepi, skavti, šahisti in goisti, pa vse do ljubiteljev mačk. Mladinska sekcija UEA TEJO pripravlja mednarodne shode in izdaja svojo periodiko. Budisti, šintoisti, katoličani, protestanti, kvekerji, bahaisti in ateisti imajo lastne organizacije, in mednarodni jezik uporabljajo še številne druge družbeno aktivne skupine. Tako sodelujejo v *Sennacieca Asocio Tutmonda* razne skupine delavstva.

Literatura. Cvetočo literarno tradicijo v esperantu je priznal tudi mednarodni P.E.N., ki je sprejel esperantsko filijalo v letu 1993. Pisanje v esperantu spodbuja *Akademio Literatura de Esperanto*, ustanovljena v letu 2008. Upoštevanja vredni esperantski pisatelji so pisec romanov Trevor Steele (iz Avstralije), István Nemere (iz Madžarske), Spomenka Štimec (iz Hrvaške) in Manuel e Seabra (iz Katalonije); pesniki Mauro Nervi (iz Italije), Mao Zifu (iz Kitajske), Mihail Gišpling (iz Izraela) in Abel Montagut (iz Katalonije); in esesta ter prevajalca Probal Dasgupta (iz Indije) in Humphrey Tonkin (iz ZDA). Esperantski pesniki William Auld (iz Škotske), Marjorie Boulton (iz Anglije) in Baldur Ragnarsson (iz Islanda) so bili že večkrat predlagani za Nobelovo nagrado za literaturo.

Prevodi. Med najbolj svežimi literarnimi prevodi izstopajo Shakespearova *Vintra fabelo* (Zimska pravljica), Manzonijsva *La gefianĉoj* (Zaročenca), Tolkienov *La majstro de l' ringoj* (Mojster prstanov), García Márqueza *Cent jaroj da soleco* (Sto let samote), Eliadejeva *Fraŭlino Maitreyi* (Gospodična M.), Jaroslava Haška *Aventuroj de la brava soldato Ŝvejk* (Prigode dobrega vojaka Švejka) ali klasični kitajski roman Wu Cheng'ena *Pilgrimo al la Okcidento* (Romanje na Zahod). Številne antologije vsebujejo prevode poezije iz raznih jezikov. Iz slovenske literature je bil v zadnjih desetih letih preveden v esperanto Cankarjev roman *La domo de Maria-Helpantino* (Hiša Marije Pomočnice), Borisa Pahorja roman *Nekropolo* (Nekropola), Andreja Capudra roman *La skurĝo kaj la turbo* (Bič in vrtavka) in Alojza Rebula roman *Morgaŭ ek transjordanen* (Jutri čez Jordan). Izšla je tudi esperantska antologija slovenske kratke proze *Sunflanke de Alpoj* (Na sončni strani Alp), v rokopisu pa je pripravljen prevod izbora poezije Srečka Kosovela po Kondorjevi izdaji Mladinske knjige v Ljubljani.

Poleg knjig *Asterikso*, *Winnie-la-Pu* in *Tinĉjo*, lahko otroci berejo tudi *Hirhara Petro* (Skuštranega Petra) ali *Pipi Ŝtrumpolonga* (Piko Nogavičko). Knjige *Muminvalo* avtorja Toveja Janssone in knjige *Oz* L. Franka Bauma so na voljo v medmrežju.

Prevodi iz esperanta v zadnjem času med drugim vključujejo *Maskarado* (Maškarada), ki jo je leta 1965 izdal Tivadar Soros, oče znanega finančnika Georgeja Sorosa. Govori o izkušnjah njegove družine med nacistično okupacijo Budimpešte. Ta prevod iz esperantskega izvirnika je izšel v angleškem jeziku posebej v Angliji in ZDA, pa tudi v ruskem, madžarskem, nemškem in turškem prevodu. Knjiga poljskega novinarja Romana Dobrzyńskega *La Zamenhof-strato* (Zamenhofova ulica) je izšla v več ko desetih jezikih, med

njimi tudi v slovenskem prevodu, nazadnje v francoščini (2008) in italijanščini (2009).

Gledališče in kino. V zadnjem času so bila izvedena v esperantu gledališka dela tako različnih dramatikov kakor so Goldoni, Ionesco, Shakespeare in Ayckbourn. V esperanto so prevedene številne Shakespearove drame; *Reĝo Lear* (Kralj Lear) je bila izvedena v esperantu v Hanoju v Vijetnamu decembra 2001, igrali pa so igralci iz tega mesta.

Raba esperanta v **kinu** je bolj redka. V nekaj prizorih znanega Chaplinovega filma *La granda diktatoro* (Veliki diktator) se pojavljajo napisi v esperantu; v filmu *Delekto de idioto* s Clarkom Gableom in v japonskem filmu *Jan Arima* potekajo nekateri dialogi v esperantu, kulturni film *Inkubo* pa sploh teče samo v esperantu.

Glasba. Glasbene zvrsti v esperantu vključujejo popularne in ljudske pesmi, rokovsko glasbo, kabarejsko glasbo, samospeve, zborovsko petje in opero. Popularni skladatelji in umetniki, med njimi Elvis Costello in Michael Jackson so snemali v esperantu, pisali orkestracijo, ki jo je navdihoval ta jezik, ali pa so ga uporabljali v videospotih. Klasična orkestralna dela in zborovske skladbe z esperantskimi besedili vključujejo dela kakor *La Koro Sutro* Louja Harrisona in 1. simfonijo Davida Gajnesa, oba iz ZDA. Glasbo v esperantu je mogoče najti na spletnih straneh.

Periodika. V esperantu izhaja več ko 100 revij, tako informativni mesečni magazin *Monato*, mladinska revija *Kontakto* in glavno glasilo esperantskega gibanja, mesečnik *Esperanto*, ki ga izdaja UEA. Številne revije imajo elektronsko izdajo arhivirano na spletnih straneh. Izhajajo strokovni časopisi za medicino, znanost, verska glasila, izobraževalna periodika, literarne revije in specialne tematske izdaje.

Radio in TV. Radijske postaje v Braziliji, na Kitajskem, Kubi, v Poljski in Vatikanu redno oddajajo v esperantu. Raste število programov, ki jih je mogoče poslušati po medmrežju. Reden program v esperantu oddaja televizijska postaja v Bjelostoku na Poljskem.

Medmrežje. Medmrežna raba esperanta je zelo živahna in močno razširjena. Obstaja stotine diskusijskih list, ki obravnavajo teme od rabe esperanta v družinah do splošne teorije relativnosti. Esperanto široko uporabljajo v sistemih elektronske pošte ICQ, IRC, MSN in Skype. Računalniški programi, recimo nadzor pravopisa, slovnična revizija in naložitev tipk, vse to deluje tudi v esperantu. Računalniški nabori znakov vsebujejo tudi specifične esperantske črke. Programi kakor OpenOffice.org, Firefox, IrfanView, grafično orodje KDE, in operacijska sistema Ubuntu in Mandriva, vse to je na voljo tudi v esperantu. Popularne spletne strani kakor Google, Vikipedija, Facebook in Ipernity imajo na voljo tudi esperantsko verzijo.

Servis UEA. UEA izdaja knjige, letopis z naslovi esperantskih organizacij in krajevnih delegatov po vsem svetu. Informacije o teh izdajah in o zgoščenkah, DVD itd. lahko najdete na naslovu: www.uea.org/katalogo. Prodajni servis knjig pri UEA ima na zalogi okoli 5000 naslovov.

Za nadaljnje informacije o esperantu poiščite stik z UEA na naslovu: Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, Nederlando (tel. +31-10-436-1044; faks 436-1751; spletno uea@co.uea.org), pri 777 United Nations Plaza, New York, NY 10017, ZDA (tel. +1-212-687-7041; faks 949-4177), ali na spletnih straneh: <http://www.uea.org>.

Zadnja sprememba:

2009-12-14

V slovenščino prevedel Vinko Ošlak